

NJEMAČKI DOKUMENTI

OBAVJEŠTENJE NJEMAČKOG POSLANIKA U ZAGREBU OD 24.
TRAVNJA 1941. MINISTRU VANJSKIH POSLOVA REICHA
O SASTANKU KOJI CE SE ODRŽATI U LJUBLJANI IZMEĐU
CIANA I PAVELICA¹

TELEGRAM
(Strogo povjerljivo)

Zagreb, 24. travnja 1941.

Primljeno: 24. travnja 1941 — 15,32 sat.

Br. 115 od 24. 4.

Najhitnije

ZA MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA REICHA

Pavelić je baš sada saopćio da je talijanski otpravnik poslova,² po Cianovom nalogu, bio kod njega. Ciano je telefonirao iz Rima i zamolio je za razgovor s Pavelićem u Veneciji, Trstu ili Ljubljani. Pavelić se odlučio za Ljubljanu. Razgovor će se obaviti u petak 25. travnja u 9,30 sati.³ Ciano je zamolio da se ovo drži u strogoj tajnosti. O temi nije govorio.

Pavelić će sa sobom povesti Lorkovića⁴ i Budaka.⁵ On sutra ni u kom slučaju neće sklapati konačne sporazume, već se pridržavati razgovora sa svojom vladom i informacija iz Berlina. Ukazujući da Duceov brzojav o priznanju NDH^{fi} on će umjeti da predusretne diktat ili iznudi vanje.

¹ Snimak telegrama (tipkanog na pisačem stroju) u Arhivu VII, arhiva njemačka, London, film 2, snimak 297854.

² Antonio Casertano (Kazertano).

³ Saštav talijanske delegacije na tim pregovorima bio je slijedeći: Galeazzo Ciano (Galeaco Cano), ministar vanjskih poslova; Filipo Anfuso (Filip Anfuzo) ; Gino Butti (Dino Buti) ; Leonardo Viteti, Pietromarchi Luca (Pjetromarki Luka) ; N. Celesia (N. Celezia) i Antonio Casertano (Dr Ferdo Čulinović n. d., str. 83).

⁴ Dr Mladen Lorković, ministar vanjskih poslova NDH.

⁵ Dr Mile Budak, ministar bogoštovlja i nastave NDH.

⁸ NDH su prvi priznali, 16. travnja, Njemačka, Italija i Slovačka. Ostale države, pripadnice Trojnog pakta, priznale su Pavelićevu NDH slijedećim redom: Mađarska 19. travnja, Bugarska 23. travnja, Rumunjska 6. svibnja, Španija 16. lipnja 1941. Neutralna Švicarska, međutim, nije zvanično priznala NDH, ali je s njom zaključila trgovinski ugovor 10. rujna 1941. i imala je svog konzula u Zagrebu Charles Rousseau Roger Céré: Chronologie du Conflit Mondial (1935—1945. Sefi, Paris, str. 189—190).

Baš sada dr Budak iz Splita telefonom izvještava Pavelića da je lamo raspoloženje na točki ključanja. Mnogobrojna hapšenja ljudi koji nose značku s kukastim krstom, upotrebljavaju njemački pozdrav ili ističu njemačku zastavu. Talijani se ponašaju kao divlja horda. Uveli su kaznu batinanja. Dosadašnji talijanski poslanik u Beogradu iz Rima je talijanskom guverneru u Splitu Tacconi ju telegrafirao slijedeće: »Dalmacija je najzad pripala Italiji.⁷ Ovo je i Berlin potvrdio«. Vesenmayer.⁸

Kasche⁹

⁷ U Izvještaju od 23. travnja 1941. Kasche je javio ministru vanjskih poslova Ribentropu da mu je Pavelić rekao da u pogledu Dalmacije ne treba žuriti, jer se plaši da bi u slučaju brzog određivanja granice Italija postavila velike zahtjeve. (O određivanju granica između NDH i Kraljevine Italije opširnije vidi dok. br. 167, 169).

⁸ Edmund Wesenmayer (Vesenmajer), njemački agent u Zagrebu.
• Siegfried Kasche (Zigfrid Kaše), njemački poslanik u NDH. U Zagreb je došao 20. travnja 1941. i organizirao svoje poslanstvo, u kome su, pored njega, radili: Herbert fon Troll (Trol), savjetnik; Willi Requard (Vili Rekvard), sekretar; Ernest dr Kuhn (Kin); sekretar; Theodor Blahut (Teodor Blaut), sekretar; Theodor Dopfel (Teodor Dopfel), konzul; Walter Funck (Valter Funk), savjetnik za šume i Ernest Creuyd (Krojd), zrakoplovni ataše (vidi arhiv VII, arhiva njemačka, reg. br. 49/8-1, k. 61).

IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG POSLANIKA U ZAGREBU SIGFRIDA
KASCHEA OD 26. TRAVNJA 1941. O RAZGOVORIMA IZMEĐU CIANA
I PAVELICA O RAZGRANIČENJU ITALIJE I NDH¹

TELEGRAM

(Geh. Ch. V.)

Zagreb, 26, 4, 1941.

Primljeno: 26. 4. 1941. u 15,25 sati

Br. 126 od 26. 4. 41.

Jučerašnji razgovor između Ciana i Pavelića ostao je bez rezultata. Odbijen je prvi zahtjev za vrlo širokim neprekidnim obalskim pojasom bez ikakve obale za Hrvatsku. Odbijen je i drugi zahtjev da Hrvatska izide na isti obalski pojas u širini od 80 kilometara duž sjevernog dijela Velebita, kao i carinska i privredna unija.²

Prijedlog:

Proširenje Pavelićevog otočkog područja, koje se prostire od Zadra do Trogira, i drugih otoka, kao i Kotora.³ Cianov protivzahtjev je: carinska i privredna unija, kontrola lučkog i brodskog prometa, kao i kontrola rukovodstva hrvatske vojske. Ovo je Pavelić odbio. Od strane talijanskog otpravnika poslova podnijet je naknadno zahtjev da Hrvatska bude Kraljevina pod jednim talijanskim princom.⁴ Ovaj zahtjev Pavelić je odbio. Svi zahtjevi su bili iznijeti diktatorski. U međuvremenu je voden telefonski razgovor između Ciana i Ducea. Ovdje se danas održava sjednica vlade.⁵

Napisao u 14 primjeraka i

od toga dostavljeno:

Kasche

6

* Snimak telegrama (tipkan na pisačem stroju) u Arhivu VII, arhiva njemačka, London, film 2, snimak 297855. Na margini je rukom dopisano nekoliko napomena, datuma, potpisa i parafa.

² O rješenju graničnih pitanja između NDH i Kraljevine Italije vidi dok. br. 167, 169 i 357. O tim tzv. rimskim ugovorima, kojima su regulirani odnosi između Kraljevine Italije i NDH vidi: Dnevnik grofa Ciana, Zagreb, 1948, str. 238—246 i 459—462.

³ Njemački tekst ove rečenice glasi: »Pawelitsch Erweiterung Gebiete Zara bis Trogir vorgelagert und andere Inseln sowie Cattaro«.

⁴ Za kralja NDH trebao je da bude proglašen sin talijanskog kralja Vittoria Emanuela III, vojvoda od Spoleta, o čemu je bilo govora na ceremonijalu prilikom potpisivanja Rimskih ugovora (18. svibnja 1941.) ; međutim, do toga nije došlo (Dnevnik grofa Ciana, Zagreb, 1948, str. 240, 246 i 463).

⁵ Odnosi se na vladu NDH koju je poglavnik Ante Pavelić odredio posebnom odredbom od 16. travnja 1941. (Zagrebačke narodne novine br. 3 od 16. travnja 1941.) a izmijenio zakonskom odredbom o državnoj vladi NDH od 24. lipnja 1941. (Zagrebačke novine br. 59 od 25. lipnja 1941.).

⁶ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj telegram dostavljen.

IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG GENERALA U ZAGREBU OD 10. SRPNJA
1941. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU
O ODNOSIMA NDH S MAĐARSKOM I ITALIJOM U VEZI
S TERITORIJALNIM PRETENZIJAMA¹

Telegram: strogo povjerljiv

KOMANDA 12. ARMIJE²
Odjelj. Ic/A. O u 17,30

laBfrr-M&r⁷., ^ . * W * X
i i * * # # * . w 3 f c a * ' % & # * # * % & . N s

10. VII 1941.
Br. 1312/41, str. pov.
starješine

si ^ ^ Vi; ^

KR — G. Zagreb 229 10. 7. 41. u 14,50 sati

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU — K-di 12. A

Prilikom mog jučerašnjeg razgovora (izvještaj str. pov. br. 187/41)³ Poglavnik me je upoznao s teškim vanjskopolitičkim brigama koje ga pritiskuju. Nedavno poduzeti pokušaj poslanika Kaschea da mađarsko-hrvatske granične pregovore ponovo pokrene (osujećen je, i Mađari su ovih dana na njega odgovorili preuzimanjem Međumurja pod svoju vojnu upravu. Naredenje komandujućem pukovniku u Međumurju bilo je izdato od strane mađarskog načelnika generalštaba (što po međunarodnom pravu znači da Mađari smatraju Međumurje kao osvojenu zemlju). Svi hrvatski službenici 98-postotne hrvatske teritorije su bez roka bili otpušteni. Hrvatskom stanovništvu je bilo stavljeno na volju da se iseli noseći sa sobom samo pokretnu imovinu. Izjava mađarskog vojnog komandanta izričito glasi da se od sada Međumurje zauvijek pripaja mađarskoj državi. Hrvatska vlada namjerava prije svega da kod evropskih država Trojnog pakta dobije svečanu obavezu protiv postupka sjevernog susjeda. Ako se, uprkos, ovom stvari ne bi vratile natrag, bio bi uskraćen pasoš mađarskom poslaniku.

Istodobno bi Hrvati prema Mađarima zaveli jednu strogu graničnu zabranu (Međumurje je do početka 18. stoljeća a zatim ponovo od 1848. do 1867, bilo hrvatski posjed, a od 1919. do 1941. pripadalo je jugoslavenskoj državi).

¹ Snimak telegrama (tipkanog na pisaćem stroju) u Arhivu VH, arhiva njemačka, NAV-T-312, film 470, snimak 8059950-60. Nepopunjeno zaglavlje telegrama je izostavljeno.

² Stambilj primaoca.

³ U ovom izvještaju njemački general u Zagrebu je 10. srpnja 1941. u 14,50 sati izvijestio komandanta oružanih snaga na Jugoistoku o postupcima ustaša prema srpskom stanovništvu u NDH, koje masovno ubijaju, raseljavaju, bacaju u logore, kao i o stavu njemačkih posadnih jedinica po ovim pitanjima koje se nisu dosada, a neće ni ubuduće miješati u unutrašnje odnose u NDH (Arhiv VII, arhiva njemačka, NAV-N-T-312, film 470, snimak 8059961-4).

Isto tako se teško uređuju odnosi Hrvatske prema Italiji. Prije nekog vremena, izmjenom nota, Poglavniku je bila zagarantirana od strane Ducea isključivo hrvatska uprava za dalmatinski grad Split, koji se nalazi pod talijanskom vrhovnom vlašću.⁴ Projekat statuta koji su Talijani namijenili ovom gradu, kako mi je jučer iznio Pavelić, promijenjen je za preko 90 postotaka od obećanog. Statut uprave predviđa samo nekoliko hrvatskih građanskih savjetnika koji se nalaze u manjini i hrvatski jezik kao drugi jezik u školama. Prihvatanje ovog prijedloga značilo bi, prema shvatanju Poglavnika, novi poraz hrvatske vlade. Prema ovim zahtijevima manje je važna talijanska želja da se široko olakša razmjena robe između hrvatske i talijanske Dalmacije. U Dalmaciji, po mišljenju Poglavnika, ionako nema nikakve robe. Bliže ispitivanje ovog talijanskog priželjkivanja ponovo razotkriva kako se snažno izrodavaju talijanske teritorijalne pretenzije na dalmatinsku obalu, isključivo na zasnivanju prestiža.⁵ Za dalmatinske otoke koji su pripali Italiji krijumčarenje je postalo glavna grana zarade. Od prihvatanja gore pomenutih zahtijeva Talijani čine ovisnim i sigurnost dalmatinskih granica i prema Crnoj Gori.

Još prije 10 dana ispričao mi je Poglavnik, prilikom jedne privatne večere zajedno s Kvaternikom, da je talijanski poslanik pokušao da kod njega ispita puls u vezi s pronalaženjem deziniranog kralja. Pavelić je navodno prilično oštro stavio do znanja da je pozivanje kralja izrazito unutarpolitička stvar Hrvatske.⁶ Poslije svega toga, kako mi je Poglavnik isto tako jučer navečer saopćio, nije sasvim shvatljivo ako Talijani »nisu zadovoljni« hrvatskim držanjem, kako se to kaže u noti koju je Mussolini posljednjih dana uputio svom ovdašnjem poslaniku i čiju je sadržinu ovaj dao na znanje hrvatskom šefu države. Hrvatska vlada nalazila se baš u jednom nadasve škakljivom stanju. S jedne strane Talijani, u svojoj težnji za prestižom, koja će im još postati sudbonosna, postavljaju svakodnevno nove zahtijeve, na drugoj strani svako Poglavnikovo popuštanje talijanskim težnjama znači jednu novu osjetnu slabost njegovog, ionako ne sasvim sigurnog, unutarpolitičkog položaja. Gledano sasvim s pozicija privrednih teškoća, dvostruka talijanska i srpska hipoteka bit će za mladu državu nepodnošljivi teret.

Pri tom je hrvatska javnost jednim znatnim dijelom sklona da smatra Pavelića, zbog sjećanja na njegov dugogodišnji egzil u Italiji, čovjeka koji je »podmićen« od strane Talijana ili čak psihički ovisan. Poglavnik je nedavno sa mnom u četiri oka govorio o Talijanima s

⁴ U pismu koje je Mussolini poslao 18. svibnja 1941. Paveliću piše da će talijanska vlada s vladom NDH u najkraćem roku pripremiti nacrt statuta o upravnom uređenju općine Split (vidi dok. br. 169).

⁵ O određivanju granice između NDH i Kraljevine Italije, o upravnom uređenju općina, aneksiji Dalmacije, Boke Kotorske, dijelova Hrvatskog primorja, Gorskog kotara i o osnutku Guverematorata Dalmacije opširnije vidi dok. br. 168, 169, 170, 171 i 181.

⁶ Prilikom potpisivanja Rimskih ugovora, 18. svibnja 1941. Pavelić je krunu hrvatskog kralja Zvonimira ponudio članu talijanskog kraljevskog doma vojvodi od Spoleta, koji je već 30. travnja 1941. bio određen za kralja NDH. Međutim, zbog brzog razvoja ustanka naroda Hrvatske protiv okupatora i njegovih slugu i pogoršavanja odnosa između NDH i Kraljevine Italije, do krunisanja vojvode od Spoleta nije došlo. (Vidi Dnevnik grofa Ciana, Zagreb, 1948, str. 240; Tajni arhivi grofa Ciana, str. 463).

ogorčenošću, **tako da sam ja slušao ali nisam čuo. Ja ne** vjerujem da bi se jedan državnik, koji bi drukčije mislio nego što govori, mogao predati u ruke poslanika jedne strane zemlje koliko je on to činio ovom prilikom prema meni. Imam još da dodam da Pavelić i Kvaternik dovode u vezu posjetu Bardosiya⁷ Rimu s težnjama Mađara.

Njemački general u Zagrebu

Str. pov. br. 188/41.

od 10. srpnja 1941.

⁷ Dr Laszlo Bardosy (Laslo Bardoši), predsjednik mađarske vlade.